

העלם דבר — יוכיח.

ואי משום דיחיד יש בכל קרבנו נקבה.

צבור יוכיח, דאין בקרבנו נקבה.

ובכל זאת, עד דאית להון ידיעה לא מחייב להביא חטאת.

ואם כן, למה לי דכתיב ידיעה גבי נשיא?

הילכך, אם אינו ענין לגופיה, דהא אתיא מיחיד וצבור, תנהו ענין להיכא דמתידע ליה בתר יום הכפורים, דמייתי חטאת.

אביי אמר: אי דלא כתיב ידיעה גבי נשיא, מיחיד וצבור לא אתי, משום דאיכא למיפרך: מה ליחיד וצבור שכן אין קרבנותיהם עשוין להשתנות, תאמר בנשיא, שעשויו קרבנו להשתנות, אם יעבירו אותו מנשיאותו⁽⁵⁴⁾!

אלא אמר אביי, מהכא אית לן למילף: מכדי גזירה שוה של "מצות מצות" דכתיבא גבי שלשתם ילפי מהדדי, במסכת הוריות לגבי הדין שכל שזדונו כרת שגגתו חטאת, וביוון דילפי מהדדי בגזירה שוה הזאת, למה לי דכתיב שלש "ידיעות" גבי יחיד וגבי נשיא וגבי צבור? אלא, אם אינו ענין לגופיהן, דהא גמרי להן "מצות מצות", תנהו ענין להיכא דמתידע ליה בתר יום הכפורים

הוא, דמייתי חטאת.

והוינן בה: ואימא: כי מתידע ליה בתר יום כפורים הוא דמייתי חטאת, משום דיוה"כ לאו על כפרת הדין חטא לחודיה קא אתי. ועל כן שפיר אימעט יום הכיפורים מכפרת מי שגודע לו אחר יום הכיפורים מחטאו. אבל מי שהביא כבר אשם תלוי, דעל הדין חטא שחטא קאתי האשם התלוי, אימא הכי נמי דמיכפר לגמרי, דכי מתידע דחטא לבתר דקא מייתי אשם תלוי שוב לא מייתי חטאת!?

אמר רבא, אמר קרא בחטאת: [ויקרא ד'] "או הודע אליו" — דחייב בה מכל מקום.

והוינן בה: השתא דאמרת דאפילו הביא כבר אשם תלוי, בכל זאת כי מתידע ליה בתר שהביא את אשם תלוי מייתי חטאת, אם כן — אשם תלוי למה בא?

אמר רבי זירא: שאם מת לפני שהביא את קרבן החטאת — מת בלא עון!

מתקיף לה רבא: מת — למה לו בכפרת האשם תלוי? והא מיתה ממרקת, שמכפרת לו כקרבן!⁽⁵⁵⁾

אלא אמר רבא: להגן עליו בינתיים, עד שיוודע לו ויביא חטאת, מן היוסורים.

55. בכתר ישועה מפרש מחלוקת רבי זירא ורבא, שלדעת רבי זירא, אין המיתה ממרקת אלא אם כן מת על ידי צער או שלא בזמנו ח"ו, וכשמת בזמנו ובנחת, שאין לו את מירוק המיתה, בזה נצרך הוא לכפרת האשם תלוי. אבל רבא סובר, שבכל ענין המיתה ממרקת היא.

54. כתב השיטמ"ק בשם הרא"ש, שאמנם היחיד גם כן יכול להשתנות ולהתמנות לנשיא, מכל מקום מאחר שבין היחידים ישנם אנשים שאינם ראויים להתמנות לנשיא, כגרים ופסולים ונשים, אם כן יש ביחיד צד זה, שאינו יכול להשתנות, מה שאין כן בנשיא, שלעולם הוא יכול להשתנות.

שנינו במשנה: **חטאת העוף הבא על הספק**, אם משנמלקה נודע לה, הרי זו תקבר.

אמר רב: וכיפרה לה! וקא סלקא דעתין דנודע לה שילדה, והתכפר לה, ושוב אינה צריכה להביא חטאת.

ופרכינן: **אי הכי** שהועיל הקרבן לכפר – **אמאי תקבר?**

ומשנינן: **לפי** שנפסלה בהיסח הדעת, **שאינה משתמרת** יפה כיון שהיא באה על הספק, ומלכתחילה לא היתה עומדת להאכל, ככל

חטאת העוף הבאה על הספק⁽⁵⁶⁾.

ותמהינן: **אימת היא לא משתמרת? אי מעיקרא**, לפני מליקה, הא היה הויא, ובעל חי אינו מקבל טומאה! **אי לבסוף**, משנמלקה, הרי אז **קמנטר לה**, שהרי אמרת שהיא מכפרת!⁽⁵⁷⁾

ומשנינן: **אלא**, **מתניתין** איירי **בנודע לה** **לא ילדה**. **ובדין הוא דמותרת בהנאה**, כי נמצא שאינה קרבן כלל⁽⁵⁸⁾. ואף אינה אסורה מצד חולין בעזרה, שלא נאסרו חולין בעזרה אלא בשחיטה ולא במליקה⁽⁵⁹⁾. **ומאי תקבר**

הזאה, שלא ילדה, נמצא שלא היה קדוש מעולם על צד זה. עכ"ד.

ולכאורה יש ליתן טעם נוסף לדין זה, שהרי נתבאר לנו, שחטאת העוף הבא על הספק [גם באופן שלא נודע הדבר כלל], הרי הוא קרבן מסופק, שאם האמת היא שלא ילדה, הרי הוא חולין גמורים, ואם כן, כשנודע לה שלא ילדה, הרי נתברר, שאפשרות זו, היא האפשרות האמיתית, ולכן ודאי יהיה עוף זה חולין ומותר בהנאה.

ונפקא מינה בטעם זה, שגם כשנודע לה לאחר הזאה ומיצוי, שלא ילדה, הרי הוא מותר בהנאה מן התורה, הואיל ונתברר, שמלכתחילה לא היה קדוש כלל. אבל לפי הטעם הראשון, באופן זה יהיה אסור בהנאה, שהרי כבר כיפרה בחטאת זו את ספיקה. ועיין צפנת פענח [השלמה 21].

59. רש"י מפרש, שאין לאסרה בהנאה, משום חולין שנשחטו בעזרה, שהרי הואיל ונתברר שעוף זה חולין הוא, אם כן נמצא שהמליקה שנעשית בו, אין עליה שם שחיטה כלל, והרי הוא כנוחר ומעקר חולין בעזרה, שאינם נאסרים על ידי כן בהנאה.

56. **האחרונים** העירו, ממה שלמדנו **בפסחים** [לד], שקדשים הנפסלים בהיסח הדעת, דינם בשריפה לדעת הכל [אלא שנחלקו שם אמוראים, האם ישרפו מיד, או שבתחילה הם נעשים נותר, ואחר כך נשרפין]. ועיין עולת שלמה.

57. **בהגהות מהרש"ם** מבאר, שכונת הגמרא להקשות, שהלא המשנה מדברת, גם כשנודע לה קודם הזאה, ובזמן זה, ודאי הכהן משמרה, שהרי לא נגמרו עדיין כל עבודותיה.

58. **בהגהות הרד"ל** כתב לפרש טעם הדבר, על פי מה שלמדנו לעיל [כג] לענין אשם תלוי, שאם קודם זריקה נודע לו שלא חטא, הרי נתברר למפרע שבהמה זו חולין היתה, ומפני שאין דעתו של האדם להקדישה, אלא אם כן יהיה לו צורך להתכפר בה, ואמנם רבנן חולקים שם, ולדעתם, בהמה זו קדושה היא בכל ענין, מכל מקום זהו דוקא באשם תלוי, שמפני שלבו נוקפו על חטאו, הרי הוא גומר ומקדישו בכל אופן, כמבואר שם. אבל בעניננו, שאין קרבן היולדת בא על חטא, הרי היא מקדישתו רק על מנת להתכפר בו, ועל כן, כשנודע לה קודם

הודע [עוף].

ועל משנה זאת קאי רב וקאמר: **ואם משנמלקה נודע שילדה** — **מזה דמה, ומוצה דמה, כמשפט חטאת העוף ודאית** [ועיין רש"י כיצד היה עושה זאת], **ויוצאת בחטאת זו ידי חובתה כילדת, אף על פי שתחילת הבאתה היתה מדין ספק, משום שהזאה ומיצוי הן עיקר הכפרה** [רבינו גרשם]. והואיל על לא הודע [עוף], **מביאה נמי על כדין חטאת יולדת ודאי,**

— **מדרבנן, שלא יבואו להנות מחטאת העוף הבאה על הספק אפילו כשלא נודע שלא באה לצורך** (60).

וכי איתמר דרב דכיפרה, אהא איתמר —

דתנן לעיל: **האשה שהביאה חטאת העוף בספק, אם עד שלא נמלקה נודע לה שילדה ודאי** — **תעשנה ודאי, לפי שממין שהיא מביאה על לא הודע** [עוף], **מביאה נמי על**

עוד תירץ, שבדין חולין בעזרה הלא ישנם שני איסורים, א] איסור הנאה שחל על הבהמה והעוף שנשחטו בה. ב] איסור הכנסה של דבר חולין, בעזרה. ואם כן יש לומר, שבאמת אין כונת הגמרא בנוזר משום איסור הנאה דחולין שנשחטו בעזרה [שזה לא יתכן כאן, הואיל ומליקה בחולין, אין על זה שם שחיטה, וכדברי רש"י], אלא משום איסור ההכנסה של חולין, בעזרה.

והערוך לנר [לעיל ז] כתב ליישב, שמחלוקת סוגיות אלו [אם מליקה דינה כשחיטה, לענין חולין שנשחטו בעזרה], תלוי במה שנחלקו תנאים בזבחים [סט], לענין המולק את הטריפה, אם דינה כשחיטה, והרי היא מטהרתה מידי טומאת נבילות, או לא.

60. רש"י מפרש הטעם שאסורה בהנאה, כדי שלא יבואו ליהנות מחטאת העוף הבא על הספק, שאסורה בהנאה [וכפי שיבואר הטעם אי"ה לקמן הערה 64], ולכן נקברת היא, כדין שאר איסורי הנאה [שאינם מהנשרפים] שדינם בקבורה, כדי שלא יבואו בהם לידי תקלה.

והקשה העולת שלמה, הרי חטאת העוף דספק, דינה בשריפה, וכמו שלמדנו בתמורה [לד] לדעת חכמים, ואם כן גם בזו, היה עלינו להצריכה שריפה מפני הגזירה. ועיי"ש.

והקשה השיטמ"ק [כ], שהרי בנוזר [כט] למדנו, שאכילת חטאת העוף הבא על הספק יש לאסרה [מספק] מצד שני איסורים, נבילה וחולין בעזרה, ואילו לדעת רש"י, כמו שאינה אסורה בהנאה משום חולין בעזרה, כמו כן אינה אסורה באכילה מטעם זה.

והשער המלך [שחיטה ב ב] יישב דברי רש"י, על פי המבואר בקידושין [נז], שישנם שני מקורות מן הפסוקים לדין חולין שנשחטו בעזרה, שרבי מאיר דורש, מה שלי בשלך [קדשים בחוק] אסור בהנאה [שהרי זריקת הדם היא המתרת הבשר לאכילה], אף שלך בשלי [חולין בעזרה] אסור בהנאה, ואביי דורש שם, "כי ירחק ממך המקום וגו' וזבחת", בריחוק מקום אתה זובח, ואין אתה זובח בקירוב מקום. ומעתה יש לומר, שעיקר דין זה, שהנוחר ומעקר בפנים אינו נאסר בהנאה, הרי הוא תלוי במחלוקת זו, שאמנם דין זה אמת הוא, לפי דרשת אביי, הואיל ואין זה קרוי "וזבחת". אבל אין הדין כן לפי דרשת רבי מאיר, שהרי הנוחר ומעקר קדשים בחוק, ודאי אסורים הם בהנאה, הואיל וסוף סוף לא נעשית בהם זריקה המתרת אותם, ואם כן הוא הדין לענין חולין בעזרה, שיהיו גם כן נאסרים בהנאה באופן זה, ואם כן נמצא, שסוגית הגמרא בנוזר סברה כרבי מאיר, ואילו סוגית הגמרא כאן סוברת כדרשת אביי.

הרי היא מותרת באכילה⁽⁶¹⁾.

רבי יוחנן אמר: אסורה באכילה, גזירה שמא יאמרו: הטאת העוף הבאה על הספק נאכלת⁽⁶²⁾.

תני לוי כותיה דרב: הטאת העוף הבאה על הספק, אם משנמלקה נודע שילדה ודאי — מזה דמה ומוצה דמה, וכפרה מותרת באכילה.

תניא כוותיה דרבי יוחנן: הטאת העוף הבאה על הספק:

אם עד שלא נמלקה נודע לה שלא ילדה — תצא לחולין או תמכר לחברתה.

אם עד שלא נמלקה נודע לה שילדה ודאי — תעשה ודאי, שממין שמביאה על לא חודע מביאה על חודע.

אם משנמלקה נודע שילדה — מזה וממזה את דמה, וכיפרה, ואסורה באכילה, שמא יאמרו חטאת העוף הבאה על הספק נאכלת.

ואם מיצה דמה, ורק אחר כך נודע שילדה — אסורה אפילו בהנאה, כדין כל חטאת העוף הבאה על הספק, דכיון שעל הספק

62. רבי יוחנן מודה, שגומרים את עבודותיה בהכשר, ועושים בה הזאה ומיצוי, ורק שאינה נאכלת משום גזירה. וכן הוא מפורש לקמן בברייתא [לפי גירסת השיטמ"ק]. וכן פסק הרמב"ם [פסוה"מ ז יא]. וכמו כן, רבי יוחנן מפרש גם כן משנתנו, שנודע לה שלא ילדה, וכמו שפירשה רב, וראיה לדבר, שהרי במשנה למדנו שהיא נקברת, ואילו כשנודע לה לאחר מליקה, שילדה, הרי היא נשרפת [לרבי יוחנן], הואיל וקדשים גמורים היא, שעושים בה הזאה ומיצוי. וכן מפורש בדברי הרמב"ם שם, שהיא נשרפת.

וכבר נתבאר [לעיל כב הערה 38], שמדין זה יש להוכיח לכאורה, שחטאת יולדת אינה צריכה ידיעה שילדה, ולכן, כשנודע לה לאחר המליקה שילדה, ונמצא שמחוייבת היא בקרבן יולדת ודאי, מכל מקום יכולה היא לעשות הזאה בקרבן זה, אף על פי שנמלק על הספק. אבל אילו היה צריך בקרבן זה ידיעת ודאי שילדה, כשאר חטאות הבאים על חטא, היה הדין נותן שקרבן זה פסול הוא, שהרי המליקה נעשית מתוך ידיעת ספק [ועתה לאחר שכבר יש לה ידיעת ודאי, אי אפשר לגמור עבודות הקרבן ולעשות ההזאה

61. התוס' לעיל [כב ב] כתבו, שזהו דוקא כשנודע לה קודם ההזאה. אבל כשנודע לה לאחר ההזאה, שילדה, אינה נאכלת, שבאופן זה [שכבר נעשו בה כל עבודותיה, לשם חטאת העוף הבאה על הספק], מודה רב לרבי יוחנן, שיש לאסרה באכילה, כדי שלא יאמרו, חטאת העוף הבאה על הספק, נאכלת. ולקמן בסוגיא נלמד בע"ה, שבציור זה, יתכן שהיא אסורה באכילה מן התורה.

ולעיל פירשה הגמרא בכונת משנתנו, שכאשר נודע לה לאחר מליקה, שלא ילדה, הרי היא אסורה בהנאה, משום גזירה, שלא יבואו ליהנות מחטאת העוף דספק, ומכל מקום אין קושיא מזה על דעת רב [שאינו גוזר אלא לאחר הזאה, וכנ"ל], שדוקא כשנודע שלא ילדה, שאז נתברר לנו, שעוף זה חולין הוא, בזה גזרו חז"ל ואסורה בהנאה, אבל כשנודע שילדה, ואם כן עוף זה, קרבן גמור הוא, לא החמירו חז"ל כל כך לאסרה באכילה, כדי שלא לבטל מצות אכילת הקרבן, ולכן גזרו רק כשנודע לאחר ההזאה, שאז קיים חשש גדול יותר, הואיל וכבר נעשו בה כל עבודות הקרבן לשם חטאת העוף דספק, וכנ"ל, כן פירש הערוך לנר.

שבשעת מיצוי הדם היה ספק שמא חולין היא ומליקתה מנבלת אותה. ב. כמו כן היא נאסרת בהנאה, כי בשעת המיצוי היה צד שהיא קודש. וכיון שהיא קודש שאינו נאכל

באה מתחלתה, ולא נודע שילדה עד אחרי שהתמצה דמה, הרי כפרה ספיקה כדין חטאת העוף הבאה על הספק⁽⁶³⁾, והלכה לה. הילכך דינה הוא: א. אסורה באכילה כיון

וכתב הרש"ש, שלכאורה נידון זה [אם נאמר בה דין ידיעה או לא], תלוי הוא במחלוקת תנא קמא ורבי יוסי [לעיל ז ב.], בדין שתי נשים שילדו, עיי"ש ובהערה 130.

ולפי דבריו נמצא, שגם אם נצריך בקרבן זה ידיעת ודאי, מכל מקום אין זה תנאי בכל עבודות הקרבן, אלא דיינו אם יהיה לה ידיעה בשעת הזאה, שהוא גמר הכפרה והריצוי, ועל כן, כשנודע לה קודם הזאה, שילדה, אפשר לגמור ההזאה לשם קרבן ודאי, כמו שלמדנו בכרייתא, אף על פי שבשעת המליקה, לא היתה לה ידיעת ודאי. וכן כתב הערוך לנר [לעיל כב.]. ועיי"ש בכתר ישועה שהשיג על חידוש זה.

אולם השיטמ"ק [יא] נקט בפשיטות שאין צורך בידיעה, ומכל מקום חידש, שאם נודע לה לאחר הזאה, שילדה, הרי היא חייבת להביא קרבן נוסף בתורת ודאי, שמאחר ובשעת גמר הכפרה, היתה עומדת בדין טומאת ספק, והועיל לה ריצוי הקרבן לטהרה מטומאת ספק שעליה, שוב אי אפשר שיועיל קרבן זה עצמו, לטהרה מטומאת ודאי שיהיה עליה כשיתברר שילדה ודאי. וכל זה, דוקא כשהקריבה מן הסתם. אבל יכולה היא להתנות בעת ההקרבה, ולומר, שאילו יהיה נודע לה לאחר הזאה, שילדה, אזי יהיה קרבן זה נעשה למפרע בתורת ודאי. ולפי דבריו, יש לנו פירוש אחר בכונת הברייתא האוסרת באכילה, כשנודע לה לאחר הזאה, והוא, שבשעת גמר ריצוי הקרבן, כבר נקבע עליה שם חטאת העוף דספק, ואינה יכולה לחזור וליעשות קרבן ודאי, ועל כן נקבע בה גם כן הדין שאסורה באכילה.

לשם חטאת העוף דספק, שהרי כבר נתברר הספק ונעשה ודאי]. ובהערה הבאה יבואר אי"ה עוד מזה.

63. האחרונים הקשו, שהרי רבי יוחנן נתן טעם לדינו, משום גזירה, שלא יאמרו חטאת העוף דספק נאכלת, ואילו התנא נתן טעם שהוא מעיקר דין תורה. וכתב הרש"ש, שדברי רבי יוחנן נאמרו דוקא כשנודע לה קודם ההזאה, שבאופן זה, נאכלת היא מן התורה, ולכן הוצרך לאסור משום הגזירה.

ובזה ביאר מחלוקת רב ורבי יוחנן, שלדעת רב, כשנודע לאחר ההזאה, הרי היא מותרת באכילה מן התורה, וחז"ל גזרו בזה, כדי שלא יאמרו חטאת העוף דספק נאכלת [וכמו שכתבו התוס' לעיל כב.]. אבל כשנודע קודם ההזאה, שעדיין לא נעשו בה כל עבודותיה [לשם חטאת העוף דספק], לא אסורה, ואילו רבי יוחנן סובר, שכאשר נודע לה אחר ההזאה שילדה, הרי היא אסורה באכילה מן התורה [וכפי שיבואר אי"ה לקמן הטעם], וחז"ל הוסיפו ואסרו גם כשנודע לה קודם ההזאה, כדי שלא יבואו להתירה באכילה, כשנודע לאחר הזאה.

ורש"י מפרש בסיפא של הברייתא, שמאחר ובשעת הזאה לא נודע לה שילדה, הרי נגמרו כל העבודות של חטאת העוף זו, מתוך ידיעת ספק, ועל כן אינה נאכלת. וכונתו, שבחטאת יולדת נאמר דין ידיעה [כמו בשאר חטאות], ועל כן, אפילו כשנתברר לבסוף שילדה, אינה חוזרת להיות כחטאת העוף ודאי, הואיל ובשעת עבודותיה היה לה ידיעת ספק, ונשארת בדין חטאת העוף דספק.

הרי היא אסורה בהנאה, שהרי אסור לנהוג בה מנהג בזוי להאכילה לכלבים⁽⁶⁴⁾.

[מדברי התוס' לעיל כב ב ד"ה אם, משמע

שאיסור האכילה הוא מדרבנן. והרש"ש כתב דמוכח מהברייתא שלפנינו שהוא מדאורייתא. וכן כתב החזון איש נגעים יג-ח שאין הקרבן נאכל משום שהוזה דמו בדין

עצמה, גם ללא התועלת של הכפרה.

64. עד עתה נתבאר לנו, כשנודע שילדה או שלא ילדה, ועתה נבאר, כיצד הדין כשלא נודע כלל.

בעיקר דין חטאת העוף הבא על הספק, נחלקו חכמים ורבי יהודה בתמורה [לד], שלדעת חכמים דינה בשריפה, ורבי יהודה אומר יטילנה לאמה. [ויעוי' פסחים כח א, שנראה שהוא מדין קבורה, ועיי"ש ברש"י ורבינו חננאל]. ובחידושי הגר"ז שם מבאר מחלוקתם, שלדעת חכמים דינה בשריפה, הואיל וספק קודש היא, ומכיון שאינה נאכלת, הרי היא בשריפה, כשאר כל פסולי המוקדשים שדינם בשריפה [וכן כתב הרמב"ם פסוה"מ ז י], ורבי יהודה סובר, שאין דינה בשריפה, הואיל ובעצם אין בה שום פסול כלל, אלא שאינה יכולה ליאכל, מפני ספק נבילה שעליה, ועל כן אי אפשר גם כן לשורפה, עכ"ד.

אולם התוס' בפסחים שם הביאו מהתורת כהנים, שרבי יהודה דורש דין זה מן הפסוק, והראב"ד בתורת כהנים [צו פרשה ט ה] מבאר דרשת רבי יהודה, שכל קרבן שאינו בא על הודאי, אין נוהג בו דין פסולי המוקדשים, שהם בשריפה. ויש לומר נפקא מינה משני ביאורים אלו, לענין אם טעון עיבור צורה. ועיי' מקדש דוד [זו ב].

והטעם שאינה נאכלת הוא מפני שיתכן שחולין היא, והרי לא נשחטה כדין שחיטה, שהוא מן הצואר, וכן מפורש בניזר [כט].

אבל נחלקו הראשונים מה טעם הדין שאסורה בהנאה. רש"י כתב, שאסורה מפני ספק

אלא שעדיין צריך ביאור [לפי שני הפירושים הנ"ל], שהרי כבר נתבאר לנו, שדין חטאת העוף הבא על הספק הוא, ספק חולין ספק קרבן, שאם האמת היא, שילדה, הרי הוא קרבן כשר, ואילו האמת שלא ילדה, הרי הוא חולין, ומעתה, אמנם בשעת הזאה נקבע בה דין חטאת העוף דספק [הואיל ובשעה זו לא היה לה ידיעת ודאי, או משום שהועיל הקרבן לטומאת ספק שהיה אז עליה], ולכן צריכה היא להביא קרבן נוסף בתורת ודאי, מכל מקום מאחר שנתברר לבסוף, שהאפשרות שילדה, היא היא האפשרות האמיתית, אם כן הוברר הדבר למפרע, שקרבן זה כשר היה, שבא לחובת ספיקה, ומדוע לא יהיה נאכל מן התורה, והרי כבר יצא מתורת ספק חולין וספק נבילה שעליו. וצ"ע.

ויש ליישב לפי מה שלמדנו לעיל [כד], לענין אשם תלוי שנודע קודם אכילה, שלא חטא, שצריך לימוד מיוחד מן הפסוק, שהוא נאכל, [ונתבאר שם בהערה 18 הטעם, שאכילת הכהנים בקדשים, הרי הוא נצרך להשלמת הכפרה, ועל כן, כשנודע שלא חטא, וכבר אין עוד צורך בכפרה, מן הסברא היינו אומרים שכבר לא תיתכן בו עוד אכילה], ומעתה, לענין חטאת העוף דספק, שאין לנו לימוד מיוחד לדין זה [שאם נודע קודם אכילה, שלא ילדה, שהיא נאכלת], הרי הוא נשאר על הסברא, שאין בו עוד מצות אכילה, ומשום שכבר אין עוד צורך בכפרת ספק לידתה [שהרי אף אכילת חטאת העוף של יולדת, הוא בא לכפרה, וכמו שנראה בזבחים מד ב], ודוקא באשם תלוי נתחדש לנו בפסוק, שאף על פי שאין אכילה זו מועילה לכפרה, מכל מקום יש קיום מצות אכילה בפני

קרבן ספק!].

בקרבן ודאי כדין אשם תלוי.

ונחלקו הראשונים אם נודע לה שילדה לאחר שהביאה חטאת העוף על הספק האם היא חייבת להביא חטאת ודאי כמו באשם תלוי.

מתנתין:

המפריש ב' סלעים לאשם, כדין אשם שצריך לקנותו בשיווי של שני סלעים לכל הפחות, ולקח בהן שני אילים לאשם, אם היה אחד מזהן יפה שתי סלעים [וכגון שהתייקר המחיר, או שהמוכר הוזיל לו ממחיר השוק] — יקרב אותו האחד לאשמו⁽⁶⁵⁾, והשני כיון שנקנה לשם אשם במעות הקדושות עבור קניית אשם — ירעה עד שיסתאב, וימכר, ויפלו דמיו לנדבה, כדין מותר אשם.

לדעת תוס' [לעיל כב ב] עלתה לה הבאת החטאת על הספק לפוטרה גם על הודאי. דשאי חטאת העוף הבאה על הספק מאשם תלוי שהוא חיוב בפני עצמו, ואילו היא כל מטרת הבאתה היא לפטור על הצד שחייבים בה. [אור שמח שגגות יא ב וחזון איש נגעים שם].

ואילו השיטה מקובצת שם סובר שחייבת

אלא דיינו אם מתה על ידי מעשה, שהדין נותן שיהיה נעשה בה, ולכן, אף על פי שיתכן שחולין גמורין היא, מכל מקום מאחר ונעשה בה מעשה מליקה, שמצד דין הספק, היה עלינו לעשות בה, ועל ידי כן נעשית ראויה להזאה, הרי מליקה זו מטהרתה מידי טומאת נבילות שעליה, ומעתה יש עליה גם כן איסור הנאה של חולין בעזרה, שהרי מעשה מליקה זו, שנעשית בפנים, היה עליה שם זביחה, על כל פנים לענין טהרה מטומאת נבילות, אולם זהו דוקא כשלא נודע הדבר עד לבסוף. אבל כשנודע לה קודם הזאה, שלא ילדה, אם כן נמצא שמליקה זו לא הביאתה לידי הכשר, שהרי אין גומרים בה ההזאה אחר כך, ובאופן זה, אינה חשובה זביחה כלל, ויהיה בה טומאת נבילות, ולכן הקשתה הגמרא לעיל [על אופן זה], שתהיה מותרת גם כן בהנאה. ועיי"ש שנתחבט מדברי התוספתא [זבחים ז ה], שמפורש שם, שלעולם יש בה טומאה בבית הבליעה מספק.

65. המשנה למלך [מעילה ד ו] חידש על פי התוספתא [ד ה], שכל זה הוא דוקא כשלקחם

קודש שבה, שכל קודש שאינו נאכל, אסור בהנאה. אולם הרמב"ם [מח"כ א ז] כתב, שאסורה משום ספק חולין שבה, שהרי חולין שנשחטו בעזרה אסורים הם בהנאה.

והקשו השער המלך [שחיטה ב ב] והפנים מאירות [ג כט], ממה שלמדנו כאן בגמרא, לענין נודע שלא ילדה, שמעיקר דין תורה אין לאסרה כלל בהנאה, וכמו שפירש רש"י הטעם, שמליקת חולין אינה קרויה שחיטה כלל, והרי הוא כנוחר ומעקר חולין בעזרה, שאינו נאסר בהנאה על ידי כן. [והרמב"ם בהלכות שחיטה ב א-ב] הלא הביא הדרשה לאסור חולין שנשחטו בעזרה, מ"וזבחת", שהוא דוקא על ידי שחיטה, וכמו שנתבאר בהערה [59]. ועיי"ן ערוך לנר לעיל [ז ב].

והאחיעזר [ב ז] כתב ליישב על פי מה שיצא לחדש שם, שחטאת העוף הבא על הספק, אינה מטמאה בגדים בבית הבליעה, שאף על פי שלענין אכילה, יש בה ספק איסור נבילה, מכל מקום טומאת נבילה אין בה בודאי. והטעם לחילוק זה, שלענין טהרה מטומאת נבילות, אין צורך שיהיה נעשה בה היתר שחיטה בדוקא,

ואם מעל במעות הללו, ולקח בהן שני אילים כדי לאכלם בתורת חולין, יצאו אותן המעות לחולין, ויש לו עתה שני חיובים, [מלבד מה שעדיין לא יצא ידי חובתו בהבאת האשם שבדמיו הוא מעל]:

א. לשלם להקדש מדין מעילה קרן וחומש עבור האשם הראשון. וכיון שמעל בשני סלעים, שהם שמונה דינרים, הרי הוא חייב להקדש את הקרן בצירוף החומש, עשרה דינרים.

ב. עליו להביא אשם מעילות בשיווי שני סלעים כדין מועל בהקדש.

הילכך, אם היה אחד מהאילים [שקנה במעות הקדושות] יפה ב' סלעים, ואחד, האיל השני, היה יפה עשרה זוז — האיל היפה שני סלעים יקרב לאשמו שהתחייב בו עתה מדין מועל בהקדש. והאיל השני, ששוה עשרה דינרים, יקרב למעילתו, ומפרש בגמרא דהיינו בשביל האשם הראשון, לתשלום גזילו מהקדש, שהרי הוא חייב להביא אשם עבור חטאו הקודם, שעבורו

הוא הפריש את המעות (66).

ואם לקח במעות איל אחד לאשם ואיל אחד לחולין, ונמצא שמעל רק בסלע אחד, הרי אם היה האיל של אשם יפה עתה שני סלעים יקרב לאשמו הראשון, שהרי לשם כך הוא נלקח. ואת האיל השני הוא יקריב למעילתו, כקרבת אשם על שמעל במעות, ונהשתא קרי "מעילתו" לאשם המעילות ולא לתשלום עבור מעילתו!], ויביא עמה סלע וחומשה לתשלום גזילתו מהקדש.

גמרא:

והוינן בה: מאי "מעילתו", דקתני רישא במי שלקח בשני הסלעים שני אילים לחולין: והשני — למעילתו.

אילימא שמביא איל אשם על מעילתו בשיווי הקרן והחומש, שהוא עשרה דינרים?

ולמימרא דחומש על מעילתו אין הוא משלם להקדש כסף אלא בהדי קרבן האיל לאשם על מעילתו מייתי ליה.

זמן שעדיין לא נתכפרו הבעלים באשם, אין מועיל ניתוק על שאר המעות, ועוד, שכאשר האיל הראשון לא היה שוה שני סלעים, לא עקר בזה את שאר המעות, שיהיו מותר אשם, שהרי אינו ראוי ליקרב אשם [כל זמן שלא נתייקר השער].

66. בגמרא מבואר, שכונת המשנה בזה, לתשלומי המעילה. והעיר הערוך לנר, שמלשון משנתנו נראה, שיכול הוא להביא לפי סדר זה, כלומר, שיביא בתחילה אשם מעילות, ואחר כך

בבת אחת. אבל אילו לקח בתחילה אחד מהם לאשם, ושוב לקח את השני, אין השני יכול ליקרב לאשם [ואם הראשון שוה שני סלעים, יקרב לאשמו, ואם אינו שוה שני סלעים, ירעה עד שיסתאב, וימכר, ויוסיף על דמיו, ויקח בהם איל בן שני סלעים]. וטעמו, שבעצם לקיחת הראשון לאשם, הרי הוא מנתק בזה את שאר הדמים מקדושת אשם, למותר אשם, ולכן בכל ענין הרי הם נופלים לנדבה, כדין מותר אשם. ועיין במנחת ביכורים על התוספתא שם. והחזו"א [לזו ו] נחלק עליו, ועיקר טענתו, שכל

אילים לחולין.

הילכך אותו האיל דיפה שתי סלעים — מקריב ליה איל אשם על מעילתו. ואותו איל שהוא יפה עשרה זוז יהיב ליה כתשלום למאי דאיתנהני מהקדש. דהוה ליה תשלום גזילו וחומשו, ומאי "מעילתו" — גזילו.

ומקשינן: כמאי אוקימתא ל"מעילתו" דרישא — בתשלום גזילו.

אם כן, אימא סיפא: אם קנה במעות שהפריש לאשמו איל אחד לאשם ואיל אחד לחולין, אם היה של אשם יפה שתי סלעים יקרב לאשמו הראשון, והשני לאשם מעילה, ויביא עמה סלע וחומשה.

אלמא "מעילתו" — איל לאשם על המעילה!?

לא יתכן. והבתיב: [ויקרא ה] "ואת אשר הטא מן הקדש ישלב. ואת המישייתו יוסף עליו", אלמא את החומש בהרי השבת כסף גזילו להקדש מייתי ליה, ולא כתוספת לשווי קרבן אשמו.

ועוד, הא קתני סיפא: אם לקח במעות איל אחד לאשם ואיל אחד לחולין, אם היה של אשם יפה שתי סלעים יקרב לאשמו, והשני למעילתו, ויביא עמה סלע וחומשה. אלמא, חומש — בהרי גזילו מייתי ליה. ולא שמביא החומש עם אשם המעילות⁽⁶⁷⁾.

אלא "מעילתו" דקתני ברישא — דמשלם להקדש את מה שגזל ממנו, והיינו, מאי דאיתנהני מהקדש מאותם שתי סלעים דאפרישנו לאשם, בכך שלקח בהן שני

חובתו, שוב לא יוכל להביא את האיל השני למעילתו וחומשו, שהרי תיכף כשיצא ידי חובת אשמו הראשון, חל על מותר הדמים וחומשם, דין מותר אשם, שהוא לנדבה, ועל כן אינו יכול להביא החומש לאשם, אלא לנדבה [שהוא לעולת ציבור]. אבל מכל מקום יכול הוא להביא תחילה אשם מעילות, שנכלל בו חומשו, ואחר כך יביא אשם חובתו, ועל כרחך, שדין החומש לבוא עם הקרן. ועיין עוד במשנה למלך שם.

ולכאורה יש ללמוד מכאן, שאילו היה האיל שקנה לחולין, שוה שלש עשרה זוז, היה יכול להביאו לאשם מעילות, ולצאת בזה גם כן ידי חובת תשלומי מעילתו והחומש, שהרי נתבאר לנו, שאין חילוק שמות, בין אשם חובתו לאשם מעילות, שאף על פי שמעל בדמי אשם חובתו, יכול הוא לקיים מצות השבה, במה שקונה אשם מעילות, וכנ"ל [ורק שצריך הוא להביא החומש עם הקרן]. וכנראה שאין הדבר מצוי כל כך

תשלומי המעילה עם החומש [והם באים גם כן לחובת אשמו הראשון]. והקשה, שהרי למדנו בבבא קמא [קיא], שאם הביא אשם מעילות קודם שהחזיר את תשלומי מעילתו, לא יצא. ועיי"ש. ובאמת הרמב"ם [מעילה ד' ו] כתב תחילה דין האיל שמביא לתשלומי מעילה, ואחר כך כתב דין האיל שהוא לאשם מעילות.

67. מבאר הערוך לנר, שאילו היה אפשר להביא החומש עם אשם מעילות, היה לו לתנא להשמיענו זאת, ולומר, שאם האיל השני יפה תשעה זוז, יביא בו אשם מעילות, ויצא בו גם כן ידי החזרת החומש [שעולה זוז אחד, שהרי המעילה היתה בסלע אחד], ואף על פי שהמעילה היתה בדמים העומדים לאשם חובתו, מכל מקום יכול לקנות בדמי החומש, אשם מעילות, הואיל ושניהם, שם אשם עליהם, וכמו שפירש רש"י, ואמנם אם יביא תחילה אשם